

« زن و مطالعات خانواده »

سال دهم - شماره سی و نهم - بهار ۱۳۹۷

ص ص: ۷-۲۲

تاریخ دریافت: ۱۳۹۶/۸/۲۰

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۷/۲/۳۰

رابطه بین سرمایه اجتماعی و سرمایه روان شناختی در

دانشجویان دختر دانشگاه کاشان

حمید رحیمی^۱

راضیه آقابابایی^۲

چکیده

هدف پژوهش حاضر، تحلیل رابطه بین سرمایه اجتماعی و سرمایه روان شناختی در دانشجویان دختر دانشگاه کاشان است. نوع پژوهش از نظر هدف، کاربردی و از نظر اجرا، توصیفی-همبستگی است. جامعه آماری پژوهش شامل دانشجویان دختر دانشگاه کاشان به تعداد ۵۳۲۳ نفر را شامل می‌شود که از میان آن‌ها با استفاده از فرمول کوکران و به روش نمونه گیری تصادفی ساده، ۲۴۱ نفر به عنوان نمونه انتخاب شدند. در این پژوهش دو پرسشنامه سرمایه اجتماعی در قالب ۲۵ گویه بر اساس مقیاس پنج درجه ای لیکرت و پرسشنامه سرمایه روان شناختی با ۲۴ سوال در چهار مولفه (امید، تاب آوری، خوش بینی و خودکارآمدی) بر اساس مقیاس شش درجه ای لیکرت به کار رفته است. روایی محتوایی و سازه پرسشنامه‌ها تایید شد. پایایی پرسشنامه‌ها از طریق ضریب آلفای کرونباخ برای سرمایه اجتماعی ۰/۸۵ و سرمایه روان شناختی ۰/۸۷ برآورد گردید. تحلیل داده‌ها در سطح توصیفی (فراوانی، درصد، میانگین و انحراف معیار) و استنباطی (آزمون تی، ضریب همبستگی پیرسون، رگرسیون و معادلات ساختاری) با استفاده از نرم افزار Spss انجام گرفت. یافته‌ها نشان داد میانگین سرمایه اجتماعی و سرمایه روان شناختی در دانشجویان از میانگین فرضی بیشتر بود. ضریب همبستگی پیرسون نشان می‌دهد بین سرمایه اجتماعی و هر یک از مولفه‌های سرمایه روان شناختی، رابطه مثبت و معنادار وجود دارد. ضریب رگرسیون نشان داد سرمایه اجتماعی قابلیت پیش بینی سرمایه اجتماعی، سرمایه روان شناختی، دانشجویان را دارد.

واژه‌های کلیدی: سرمایه اجتماعی، سرمایه روان شناختی، دانشجویان، دانشگاه

۱. دکتری مدیریت آموزشی، گروه علوم تربیتی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه کاشان، کاشان، ایران
dr.hamid.rahimi@kashanu.ac.ir

۲. دکتری مدیریت آموزشی، گروه علوم تربیتی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه کاشان، کاشان، ایران.
razieh.agb@gmail.com

مقدمه

در طول دهه گذشته، با پیشگامی رشته روان‌شناسی و بعد از آن، علوم سازمانی، موجی از علاقه و تمرکز بر رویکردهای پژوهشی مثبت‌گرا شکل گرفت. اگرچه قطعاً مثبت‌گرایی در هیچ‌کدام از این دو رشته جدید نیست، اما نهضت روان‌شناسی مثبت‌گرا، احساس نیاز نسبت به فهم بیشتر سهم منحصر به فرد سازه‌های مثبت روان‌شناختی در جنبه‌های مختلف زندگی از جمله محیط کار را از نو یادآوری کرده است. در واقع، تا پیش از آغاز نهضت روان‌شناسی مثبت‌گرا^۱ در سال ۱۹۹۸، عمده توجه روان‌شناسان به سمت بیماری‌های روانی و نحوه درمان آن بود و توجه چندانی به شادکامی عامه مردم و نحوه تحقق ظرفیت‌ها و استعدادهاى آنها نمی‌شد (لوتانز و همکاران، ۲۰۰۷). به واقع، در بیشتر پژوهش‌ها، مفاهیم منفی قرار داشت و مطالعات اندکی به نقاط مثبت افراد پرداخته بودند. در محیط کار نیز همچون روان‌شناسی سنتی، اما نه با همان شدت، بیشتر توجه به نقاط ضعف و آسیب‌شناسی‌ها معطوف شده بود (جمشیدیان و فروهر، ۱۳۹۲). اما همزمان با ظهور نهضت روان‌شناسی مثبت‌گرا به رهبری دو دانشگاه نبراسکا و میشیگان، موجی از توجه به مثبت‌گرایی نیز شکل گرفت (لوتانز و همکاران، ۲۰۰۷). مثبت‌گرایی روند و پارادایم جدیدی از نظریه‌پردازی، پژوهش و کاربرد را در عرصه مدیریت و رفتار سازمانی و به طور کلی مطالعات سازمانی ایجاد کرده و آن را به سمت مطالعه مفاهیم مثبت‌گرا و دست‌یابی به نتایج فوق‌العاده سوق داده است.

روان‌شناسی مثبت‌نگر به عنوان رویکرد تازه، بیشتر بر فهم و تشریح شادمانی و احساس ذهنی بهزیستی و همچنین پیش‌بینی دقیق عواملی که بر آن‌ها مؤثرند، تمرکز دارند. از منظر روان‌شناسی مثبت، نبود نشانه‌های بیماری روانی، شاخص سلامتی نیست. بلکه سازگاری، شادکامی و اعتماد به نفس و ویژگی‌های مثبتی از این دست، نشان‌دهنده سلامت بوده و هدف اصلی فرد در زندگی، شکوفایی قابلیت‌های خود است. بنابراین روان‌شناسان مثبت‌گرا، بر وجود ویژگی‌های مثبت و رشد توانایی‌های فردی تأکید دارند (رایان، ۲۰۰۱).

سرمایه روان‌شناختی^۲، یک حالت توسعه‌ای مثبت روان‌شناختی است و با مشخصه‌هایی از قبیل اعتماد به نفس (خودکارآمدی)، تعهد و انجام تلاش برای انجام کارها، وظایف چالش بر انگیز، داشتن اسناد مثبت به خویش (خوش‌بینی) در باره موفقیت‌های حال و آینده، پایداری در راه هدف و در صورت لزوم تغییر مسیر رسیدن به هدف (امیدواری) برای دست‌یابی به موفقیت، پایداری و استواری هنگام بروز سختی‌ها و مشکلات برای حفظ بازیابی خود و حتی فراتر از آن و پیشرفت و ترقی هنگام مواجه با مشکلات و سختی‌ها (تاب‌آوری

---

1. Positive Psychology
2. Psychological Capital

یا انعطاف‌پذیری) تعریف می‌شود (جمشیدیان و فروهر، ۱۳۹۲). سرمایه روان‌شناختی یکی از شاخص‌های روان‌شناسی مثبت‌گرایی می‌باشد که با ویژگی‌هایی از قبیل باور فرد به توانایی‌هایش برای دستیابی به موفقیت، داشتن پشتکار در دنبال کردن اهداف، ایجاد اسنادهای مثبت درباره خود و تحمل کردن مشکلات تعریف می‌شود (لوتانز، ۲۰۰۴).

در واقع سرمایه های روان شناختی را می توان جزو ویژگی ها و مهارت های مهم و اساسی در نظر گرفت که در صورت برخورداری دانشجویان در محیط آموزشی، آسیب پذیری کمتری در برابر رویدادهای استرس آور تحصیلی از خود نشان می دهند و در نتیجه به احتمال کمتری به فرسودگی تحصیلی دچار می شوند (لینگ پینگ، ۲۰۱۳). نتایج بررسی های انجام شده نیز نشانگر آن است، دانشجویانی که از سرمایه روان‌شناختی بالاتری برخوردار باشند، رضایت، نشاط و بهزیستی بیشتری احساس می‌کنند و نمرات و معدل کل بهتری در محیط آموزشی کسب می‌کنند (لیا و لیو، ۲۰۱۶).

اولیو (۲۰۰۶) نشان داد سرمایه روان‌شناختی با سرمایه اجتماعی رابطه مثبت دارد، ولی با تغییر منظر تبیینی (از روان‌شناختی به جامعه شناختی)، کوپر (۲۰۰۵) نشان داده است که سرمایه اجتماعی بر سرمایه روان‌شناختی اولویت دارد. لذا فقدان یا ضعیف بودن سرمایه اجتماعی به انزوای فرد و فردگرایی منفی منتهی می‌شود و نهایتاً به تضعیف سرمایه روان‌شناختی منتهی می‌گردد.

در گذشته تأکید اصلی بر سرمایه‌های مادی و فیزیکی بوده است، اما امروزه در کنار سرمایه‌های انسانی، فیزیکی و اقتصادی، سرمایه‌های دیگری به نام سرمایه اجتماعی مورد توجه قرار گرفته است. به طوری که اثربخشی مؤثر سایر سرمایه‌ها منوط به سرمایه اجتماعی دانسته می‌شود. اساس بحث سرمایه اجتماعی نیز بر ارزشمند بودن پیوندها و روابط میان افراد و گروه‌ها استوار است و در حقیقت یکی از بنیان‌های فرهنگی جوامع نوین را تشکیل می‌دهد.

سرمایه اجتماعی راهی برای نیل به موفقیت و اصل محوری برای دستیابی به توسعه می‌باشد (تنهایی و حضرتی، ۱۳۸۸). سرمایه اجتماعی، مجموعه هنجارهای موجود در نظام های اجتماعی است که موجب ارتقای سطح همکاری اعضای آن جامعه و پایین آمدن هزینه های ارتباطات می‌شود (فیضی و عابدینی، ۱۳۸۸). در غیاب سرمایه اجتماعی، سایر سرمایه ها، اثربخشی خود را از دست می‌دهند و بدون سرمایه اجتماعی، پیمودن راه های توسعه و تکامل فرهنگی و اقتصادی، ناهموار و مشکل می‌شود (اندیشمند، ۱۳۸۸).

سرمایه اجتماعی، ماهیتی زاینده و مولد دارد، افراد را وادار می‌کند تا ارزش ایجاد کنند، کارها را درست انجام دهند و به اهداف خویش دست یابند و مأموریت زندگی خود را به انجام رسانند. سرمایه اجتماعی، شبکه

ای از روابط و پیوندهای مبتنی بر اعتماد اجتماعی بین فردی و بین گروهی و تعاملات افراد بین نهادها، سازمان ها و گروه های اجتماعی است که به همبستگی و انسجام اجتماعی و برخورداری افراد و گروه ها از حمایت اجتماعی و انرژی لازم برای تسهیل کنش ها و در جهت تحقق اهداف فردی و جمعی منجر می شود (موسوی، ۱۳۸۷).

بر اساس تبیین های مختلف، رومرو و کیروسیردس (۲۰۰۶) نشان دادند که در شبکه های اجتماعی تحمیلی، سرمایه اجتماعی موقتی شکل می گیرد و ممکن است در کوتاه مدت و به صورت موقعیتی، تأثیر مثبت بر سرمایه روانشناختی داشته باشد. در صورتی که در شبکه های اجتماعی انتخابی و خلق شده، سرمایه اجتماعی به طور انعطاف پذیر گسترش یافته، به تجلی سرمایه روانشناختی عمیق و پایدار منتهی می شود. در این موقعیت ها، مهارت های انطباقی و سازگارانه افراد نیز افزون تر می گردد. افزون بر این، سرمایه روانشناختی در خلأ شکل نمی گیرد. آدمی در چارچوب های ترسیم شده فرهنگی و اجتماعی به سر می برد و به طور پیوسته از منابع فرهنگی و اجتماعی، بازخوردهای اطلاعاتی و اصلاحی دریافت می کند. این بازخوردها قادرند در شکل دهی اهداف، معنای زندگی، مقاومت در برابر فشار و خود ارزیاب های مثبت و منفی، نقش ماندگار ایفا کنند. از این رو، فقدان شبکه های اجتماعی حمایت کننده و گسست روابط بین فردی و افول اعتماد بین فردی قادرند از تظاهرات توانمندی های فردی در عرصه های اجتماعی، جلوگیری کنند. در واقع فضاهای بی اعتمادی و گسست اجتماعی، فرصت جرأت ورزی و خود ابرازی را از آدمی گرفته، او را از منابع عظیم بازخوردی محروم می سازند. فقدان این منابع، چشم انداز روندهای آتی زندگی را برای فرد در ابهام فرو می برد و یأس، ناامیدی و بدبینی را در نظام ادراکی و روانشناختی فرد جایگزین می کند (فرای، ۱۹۹۵).

اهمیت و ضرورت تحقیق از آنجا ناشی می شود که امروزه سرمایه اجتماعی به عنوان سرمایه ای که جامعه را در دسترسی به اهداف مشترک و حفظ و همبستگی آن کمک می کند، اهمیت یافته است. به طوری که گفته می شود در این غیاب این سرمایه سایر سرمایه ها اثربخشی موثر خود را از دست می دهد (محمودی، ۱۳۸۹). در تبیین ضرورت و اهمیت تحقیق می توان ابراز کرد که سرمایه اجتماعی به این دلیل برای نظریه پردازان و سیاستگذاران اجتماعی مهم است که کارکردها و پیامدهای فراوانی برای جامعه همراه داشته است. کارکردهای سرمایه اجتماعی هم در سطح فردی (خرد) و بیشتر در سطوح اجتماعی (کلان) نمایان می شود (موسوی و شیانی، ۱۳۹۴).

زنان نیمی از ساختار اجتماعی ایران را تشکیل می دهند؛ بنابراین در راستای تأثیرات سرمایه اجتماعی از نظر پاتنام، برخورداری زنان از سرمایه اجتماعی می تواند اثر خود را در حوزه ها و بخش های مختلف زندگی فردی، اجتماعی، سیاسی و خانوادگی زنان نمایان سازد و بر میزان سلامت روانی اجتماعی، کارآمدی،

توانمندی و سرمایه روان شناختی زنان بیفزاید. تاثیر سرمایه اجتماعی زنان به حوزه آنان محدود نمی شود بلکه در سطوح مختلف ساختار اجتماعی ایران نمایان می شود. برخورداری زنان از سرمایه اجتماعی در صحنه های مختلف نظام اجتماعی بروز می یابد. از سویی دیگر، تخریب و یا افول سرمایه اجتماعی زنان، موجب بروز بسیاری از مسائل اجتماعی هم در سطح زنان و بویژه در سطح جامعه می شود. لذا با توجه به اهمیت نقشی که آنان در عرصه های گوناگون اجتماعی، تربیتی، خانوادگی و اقتصادی ایفاء می کنند، این تحقیق جهت گیری پژوهشی خود را به بررسی موضوع سرمایه اجتماعی دانشجویان دختر و ارتباط آن با سرمایه روان شناختی آنان اختصاص داده است و درصدد است که بررسی نماید وضعیت سرمایه اجتماعی و روان شناختی دانشجویان دختر دانشگاه کاشان چگونه است و تا چه اندازه بین سرمایه اجتماعی و روان شناختی آنان رابطه وجود دارد.

پیشینه تحقیق

مشبکی (۱۳۸۵) در تحقیقی با عنوان نقش سرمایه اجتماعی در ایجاد سرمایه فکری سازمان دریافت که بین سرمایه اجتماعی و سرمایه فکری رابطه مثبت و معنی داری وجود دارد. هاشمی نصرت آباد و همکاران (۱۳۹۰) در پژوهشی دریافتند سرمایه روان شناختی و مؤلفه های آن با بهزیستی روان شناختی و سرمایه اجتماعی از یک سو و بهزیستی روان شناختی با سرمایه اجتماعی رابطه مثبت و معنی داری وجود دارد. امیرخانی و عارف نژاد (۱۳۹۱) دریافتند سرمایه روان شناختی و رفتار شهروندی سازمانی بر سرمایه اجتماعی تاثیر مثبت و معناداری دارند. بهادری خسرو شاهی و همکاران (۱۳۹۱) در پژوهش خود به این نتیجه رسیدند که سرمایه روان شناختی و مؤلفه های آن با سرمایه اجتماعی رابطه مثبت و معنی داری دارد. از سویی، نتایج نشان داد که سرمایه روان شناختی و مؤلفه های آن قادرند تغییرات بهزیستی روان شناختی را به طور معنی داری پیش بینی کنند. پیرزادیان (۱۳۹۳) در پژوهشی دریافت که رابطه تقریباً ضعیفی میان سرمایه اجتماعی و توانمندسازی روان شناختی وجود دارد. رحمانی (۱۳۹۴) در پژوهشی دریافت که متغیر دینداری بر حمایت اجتماعی و دینداری و حمایت اجتماعی بر سرمایه اجتماعی موثرند و در نهایت سرمایه اجتماعی بر شادابی اجتماعی نیز موثر است. افخمی و توکلی (۱۳۹۵) در پژوهشی با عنوان توسعه سرمایه اجتماعی و سرمایه روان شناختی در پرتو سبک زندگی اسلام دریافتند که سبک زندگی اسلامی بر روی سرمایه اجتماعی و سرمایه روان شناختی اثر مثبت، مستقیم و معناداری دارد و سرمایه روان شناختی در رابطه بین سبک زندگی و سرمایه اجتماعی نقش میانجی معناداری دارد. سلطانی کسمایی (۱۳۹۶) در پژوهشی دریافت که برخی از ابعاد سرمایه روان شناختی (خودکارآمدی، امیدواری، تاب آوری، خوش بینی) می توانند سطح پذیرش اجتماعی نوجوانان دختر

را به طور معناداری پیش بینی کنند. همچنین نتایج نشان داد که بین سرمایه روانشناختی با سطح پذیرش اجتماعی نوجوانان دختر رابطه معناداری وجود دارد. ساراسینو (۲۰۱۰) دریافت که سرمایه اجتماعی و مؤلفه های آن با بهزیستی روانشناختی رابطه مثبت و معنی دار دارد. یاماوکا (۲۰۰۸) در پژوهش خود دریافت بین سرمایه اجتماعی با بهزیستی روانشناختی رابطه مثبت و معنی داری وجود دارد.

روش تحقیق

این پژوهش از نظر هدف، کاربردی و از نظر اجراء، توصیفی-همبستگی است. جامعه آماری این پژوهش شامل کلیه دانشجویان دختر دانشگاه کاشان به تعداد ۵۳۲۳ نفر است که از میان آن ها تعدادی به عنوان نمونه انتخاب گردید. از آنجا که در این پژوهش، واریانس جامعه آماری نامعلوم بود، انجام یک مطالعه مقدماتی روی تعدادی از دانشجویان ضروری بود. لذا تعداد ۳۰ نفر از دانشجویان به صورت تصادفی انتخاب گردید و پرسشنامه ها در بین آن ها توزیع شد، پس از استخراج داده های مربوط به پاسخ های گروه مزبور و پیش برآورد واریانس، سطح معناداری، حجم جامعه و میزان خطا، حجم نمونه آماری پژوهش با استفاده از فرمول کوکران و به روش نمونه گیری تصادفی ساده، ۲۴۱ نفر به دست آمد. در این پژوهش از دو ابزار برای گردآوری داده ها استفاده شد: الف) پرسشنامه سرمایه اجتماعی: پرسشنامه محقق ساخته سرمایه اجتماعی در قالب ۲۵ سوال بسته پاسخ بر اساس مقیاس پنج درجه ای لیکرت (خیلی زیاد تا خیلی کم) بود. از جمله ابعاد سرمایه اجتماعی می توان به مشارکت اجتماعی، انسجام اجتماعی، تعلق اجتماعی و اعتماد اجتماعی اشاره کرد (پاتنام، ۲۰۰۰). با توجه به اینکه در این پرسشنامه، مقیاس پنج درجه ای بود، میانگین فرضی (۳) مبنای قرار گرفت، به نحوی که میانگین به دست آمده بالاتر از (۳) نشان دهنده وضعیت سرمایه اجتماعی مطلوب و میانگین پایین تر از (۳) معرف وضعیت نامطلوب در متغیر مذکور است. ب) پرسشنامه استاندارد سرمایه روان شناختی لوتانز و همکاران (۲۰۰۷) دارای ۲۴ سوال در چهار مولفه (امید، تاب آوری، خوش بینی و خودکارآمدی) بر اساس مقیاس شش درجه ای لیکرت بود. با توجه به اینکه در این پرسشنامه، مقیاس شش درجه ای بود، میانگین فرضی (۳/۵) مبنای قرار گرفت، به نحوی که میانگین به دست آمده بالاتر از (۳/۵) نشان دهنده وضعیت سرمایه روان شناختی مطلوب و میانگین پایین تر از (۳/۵) معرف وضعیت نامطلوب در متغیر مذکور است.

به منظور تعیین روایی محتوایی این تحقیق، هر دو پرسشنامه در اختیار تعدادی از کارشناسان روان شناسی و علوم اجتماعی قرار گرفت و بعد از دریافت نظرات آنان اصلاحات ضروری در پرسشنامه ها انجام شد. همچنین جهت تعیین روایی سازه از تحلیل عاملی تاییدی استفاده شد. طبق تحلیل عاملی تاییدی، در متغیر

سرمایه اجتماعی مولفه تعلق اجتماعی با ۰/۷۶، و در متغیر سرمایه روان شناختی، مولفه امید با ۰/۶۹ دارای بیشترین بار عاملی بودند. پایایی پرسشنامه‌ها از طریق ضریب آلفای کرونباخ برای سرمایه اجتماعی ۰/۸۵ و سرمایه روان شناختی ۰/۸۷ برآورد گردید که حاکی از پایایی بالای ابزار اندازه گیری است. تحلیل داده‌ها در سطح توصیفی (فراوانی، درصد، میانگین و انحراف معیار) و استنباطی (آزمون تی، ضریب همبستگی پیرسون، رگرسیون و معادلات ساختاری) با استفاده از نرم افزار Spss انجام گرفت.

یافته ها

بر اساس یافته ها، ۲۲/۴ درصد دانشجویان از دانشکده علوم پایه، ۳۵/۶ درصد از دانشکده فنی و مهندسی، ۳۷/۳ درصد از دانشکده علوم انسانی و ۴/۶ درصد از دانشکده معماری و هنر بودند. ۴۱/۵ درصد دانشجویان دارای معدل ۱۴ تا ۱۶ و ۳۷/۸ درصد معدل ۱۶ تا ۱۸ داشتند. ۹۱ درصد دانشجویان در مقطع کارشناسی و ۹ درصد در مقطع ارشد بودند.

۱. میزان سرمایه اجتماعی در دانشجویان دختر دانشگاه کاشان بالاتر از حد متوسط است.

جدول (۱) مقایسه میانگین سرمایه اجتماعی دانشجویان با میانگین فرضی ۳

متغیر	تعداد	میانگین	df	t	معناداری
سرمایه اجتماعی	۲۴۱	۳/۵۱±۰/۴۵	۲۴۰	۱۳/۰۷	۰/۰۰۰

جدول (۱) نشان داد میانگین سرمایه اجتماعی در دانشجویان از میانگین فرضی (۳) بیشتر بود و فرض ادعای پژوهشگر مبنی بر مطلوب بودن میزان سرمایه اجتماعی در بین دانشجویان دختر دانشگاه، در سطح خطای ۰/۰۵ معنادار بوده و تایید می‌گردد.

۲. میزان سرمایه روانشناختی دانشجویان دختر دانشگاه کاشان بالاتر از حد متوسط است.

جدول (۲) مقایسه میانگین سرمایه روان شناختی دانشجویان با میانگین فرضی (۳/۵)

متغیر	تعداد	میانگین	df	t	معناداری
امید	۲۴۱	۳/۶۱±۰/۵۶	۲۴۰	۳/۰۴	۰/۰۰۳
تاب آوری	۲۴۱	۳/۶۹±۰/۶۰	۲۴۰	۳/۱۳	۰/۰۰۲
خودکارآمدی	۲۴۱	۳/۷۱±۰/۴۶	۲۴۰	۲/۸۱	۰/۰۰۱
خوش بینی	۲۴۱	۳/۶۱±۰/۴۵	۲۴۰	۳/۰۵	۰/۰۰۳
سرمایه روان شناختی	۲۴۱	۳/۶۱±۰/۴۶	۲۴۰	۳/۰۵۱	۰/۰۰۳

جدول (۲) نشان داد میانگین هر یک از مؤلفه‌های سرمایه روان شناختی از میانگین فرضی (۳/۵) بیشتر بود و فرض ادعای پژوهشگر مبنی بر مطلوب بودن میزان سرمایه روان شناختی در دانشجویان دختر دانشگاه، در سطح خطای ۰/۰۵ معنادار بوده و تایید می‌گردد.

۳. بین سرمایه اجتماعی و مولفه های سرمایه روانشناختی دانشجویان دانشگاه کاشان رابطه وجود دارد.

جدول (۳) ضریب همبستگی بین سرمایه اجتماعی و سرمایه روان شناختی

متغیر	همبستگی	Sig
سرمایه اجتماعی و امید	۰/۳۹	۰/۰۰۰
سرمایه اجتماعی و تاب آوری	۰/۵۲	۰/۰۰۰
سرمایه اجتماعی و خودکارآمدی	۰/۴۱	۰/۰۰۰
سرمایه اجتماعی و خوش بینی	۰/۵۳	۰/۰۰۰
سرمایه اجتماعی و روان شناختی	۰/۵۳	۰/۰۰۰

جدول (۳) ضریب همبستگی پیرسون نشان داد بین سرمایه اجتماعی و هر یک از مولفه های سرمایه روان شناختی، رابطه مثبت و معنادار وجود دارد. به عبارتی هر چه مؤلفه های سرمایه اجتماعی در دانشجویان افزایش پیدا کند به همان میزان بر سرمایه روان شناختی آنها نیز افزوده می شود.

جدول (۴) ضریب رگرسیون سرمایه اجتماعی در تبیین سرمایه روان شناختی

متغیر	B	Beta	خطای استاندارد	t	Sig
مقدار ثابت	۱/۷۸	-	۰/۱۸	۹/۹۱	۰/۰۰۰
سرمایه اجتماعی	۰/۵۱	۰/۵۳	۰/۰۵	۹/۶۳	۰/۰۰۰

طبق جدول (۴) ضریب رگرسیون نشان داد سرمایه اجتماعی قابلیت پیش بینی سرمایه روان شناختی دانشجویان را دارد و می تواند در مدل رگرسیونی قرار گیرد.

بحث و نتیجه گیری

طبق یافته ها، میانگین سرمایه اجتماعی در دانشجویان دختر دانشگاه کاشان از میانگین فرضی بیشتر و به نوعی مطلوب بود و فرض ادعای پژوهشگر مورد تایید قرار گرفت. یافته ها نشان می دهد دانشجویان دختر از رفتار و برخورد سایر دانشجویان نسبتاً رضایت دارند، فعالیت های مشترک میان آنها نسبتاً وجود دارد، با هم در ارتباط با مسائل و مشکلات درسی به نسبت همفکری صورت می گیرد، میان اعضا انسجام و هماهنگی وجود دارد، روابط بین افراد مبتنی بیشتر بر اصل صداقت و اعتماد متقابل است و اکثر فعالیت هایشان را به صورت تیمی و گروهی انجام می دهند، به دوستان، استادان، خانواده، بستگان و سایر دانشجویان اعتماد نسبی دارند، به پدر و مادر، دوستان خود، بستگان، دانشگاه و درس، همشهری ها و همکلاسی ها تعلق خاطر دارند، اخلاق شهروندی، ارزش های اخلاقی، مسائل قومی و مذهبی، نظم و انضباط و قانون را در دانشگاه نسبتاً رعایت می کنند. همراستا با نتیجه تحقیق حاضر، رحیمی و همکاران (۱۳۹۶) نیز میانگین سرمایه اجتماعی در دانشجویان دانشگاه را بالاتر از حد متوسط ارزیابی نمودند. بر خلاف نتیجه تحقیق حاضر، قانعی راد (۱۳۸۵) در بررسی نقش تعاملات دانشجویان و استادان در تکوین سرمایه اجتماعی دانشگاهی نشان داد که روابط دانشجویان با استادان خود در حد پایینی قرار دارد.

نتایج پژوهش حاضر نشان داد میانگین هر یک از مؤلفه های سرمایه روان شناختی از میانگین فرضی بیشتر بود و فرض ادعای پژوهشگر مبنی بر بالا بودن و مطلوب بودن میزان سرمایه روان شناختی در

دانشجویان دختر دانشگاه، تایید گردید. در زمینه سرمایه روان شناختی یافته ها نشان داد دانشجویان دختر می توانند با اعتماد کامل، یک مساله طولانی را بررسی و حل کنند، می توانند اهداف زندگی شان را تعیین کنند، با مردم در مورد مسائل و مشکلات بحث نمایند، به شدت اهداف تحصیلی شان را دنبال کنند، معتقدند روش های زیادی برای هر مشکل وجود دارد، می توانند مشکلات متعدد را مدیریت کنند، اکثر مواقع جنبه های مثبت کار را می بینند و به امور تحصیلی خود به عنوان بهترین وجه زندگی شان می نگرند. بر اساس این یافته ها می توان گفت دانشجویان با سرمایه روان شناختی بالا که از ظرفیت امیدواری بالا برخوردارند برای دستیابی به هدف های خود تلاش زیادی می کنند و در صورت مواجهه با موانع، توانایی بالایی در یافتن مسیرهای جایگزین برای رسیدن به اهداف خود خواهند داشت (اسنایدر، ۲۰۰۲). همچنین دانشجویانی که دارای سطوح بالاتر امیدواری هستند، بیشتر بر هدف های خود متمرکز می شوند و از انگیزه بیشتری، نسبت به همتایان، خود برخوردارند. این افراد دارای پشتکار و عزم جدی در انجام فعالیت ها هستند. زیرا معتقدند که تلاش، منجر به پیشرفت و رضایت آنها می شود. به عبارت دیگر، امید به عنوان یک نیروی روان شناختی مثبت، انگیزشی را در افراد به وجود می آورد که آنها را برای رسیدن به موفقیت، تشویق می کند و سبب تلاش بیشتر آنها برای دستیابی به موفقیت می شود. به علاوه، افراد با سرمایه روان شناختی بالا که از باورهای خودکارآمدی قوی برخوردارند، به توانایی های خود برای دستیابی به هدف های تحصیلی و کسب تبحر و تسلط در تکالیف یادگیری اطمینان دارند و تلاش زیادی برای موفقیت در تکالیف چالش انگیز صرف می کنند. در این رابطه، باندورا (۲۰۰۵) بیان می کند که خودکارآمدی در هماهنگی با نظام های هدف عمل می کند و از طریق افزایش تلاش و پایداری، انگیزش و عملکرد یادگیرندگان را ارتقا می دهند. همچنین، ظرفیت خوش بینی افراد با سرمایه روان شناختی بالا، باعث افزایش ادراک کنترل تحصیلی و ایجاد اسادهای مثبت از موفقیت و شکست های حال و آینده در آنان می شود (رابینز، ۲۰۱۲). بنابراین، در فعالیت های تحصیلی خود بیشتر می کوشند، از چالش ها استقبال می کنند و انتظار موفقیت تحصیلی را دارند. همچنین ظرفیت بالای تاب آوری در این افراد، باعث می شود تا آنها نحوه استدلال و نگرش متفاوتی در مواجهه با موانع و چالش های تحصیلی و دیگر موقعیت های زندگی اتخاذ کنند. در این پردازش فکری، آنها به جای تمرکز بر مشکل و تبعات آن، توجه بیشتری بر ارزیابی و پردازش مشکل به صورت خلاقانه و از طریق جدید می کنند. این افراد فعالیت های پرمخاطره را نه به صورت تهدید بلکه به عنوان یک فرصت در نظر می گیرند (کابات زین، ۲۰۰۵).

ضریب همبستگی پیرسون نشان داد بین سرمایه اجتماعی و هر یک از مولفه های سرمایه روان شناختی، رابطه مثبت و معنادار وجود دارد. به عبارتی هر چه مؤلفه های سرمایه اجتماعی در دانشجویان

افزایش پیدا کند به همان میزان بر سرمایه روان شناختی آنها نیز افزوده می شود. این یافته ها بیانگر این است که سرمایه روانشناختی تابعی از سرمایه اجتماعی است و کمیت و کیفیت تعاملات در روابط اجتماعی، تعیین کننده سرمایه اجتماعی است. از سویی روابط اجتماعی افراد بر میزان سرمایه روانشناختی آن ها تأثیر می گذارد. بنابراین تغییرات در کمیت و کیفیت این روابط اجتماعی می تواند در عملکرد یک فرد تأثیرگذار باشد. همچنین بنا به مطالعه آدلر و همکارش (۲۰۰۲) نشان داده شد که نوسانات و تغییرات در وضعیت سرمایه روانشناختی در سطوح فردی و عمومی، با تغییر در میزان سرمایه اجتماعی، رابطه و همخوانی دارد. به این ترتیب که سرمایه اجتماعی، با وضعیت مناسب تر سلامت فردی و عمومی، میزان خوش بینی بالاتر، افزایش انجام رفتارهای مثبت بهداشتی، افزایش تاب آوری در برابر مشکلات و کاهش اختلالات روانی در ارتباط می باشد. از سویی، افرادی که از سرمایه روانشناختی بالایی برخوردارند، توانایی تعاملات گروهی و مشارکت های اجتماعی بیشتری را دارا هستند. بنابراین آنچه افراد را به یکدیگر پیوند می دهد و باعث تکرار و تداوم و بیشتر شدن تعاملات می گردد، سرمایه روانشناختی است. به نظر می رسد افراد دارای سرمایه روانشناختی بالاتر، تعاملات اجتماعی مداوم و بیشتری داشته و از زندگی اجتماعی بهتری بهرمنند می شوند. همراستا با نتایج تحقیق حاضر، اکبری (۱۳۸۳) به این نتیجه رسید که سرمایه اجتماعی به منزله زنجیره‌ای از اعتماد، مشارکت و انسجام، نظام هدفمندی را شکل می دهند و انسان ها را در جهت دستیابی به هدف های ارزشمند هدایت می کند. رحمانی (۱۳۹۴) در پژوهشی دریافت سرمایه اجتماعی بر شادابی اجتماعی موثر است. سلطانی کسمایی (۱۳۹۶) نشان داد که بین سرمایه روانشناختی با سطح پذیرش اجتماعی نوجوانان دختر رابطه معناداری وجود دارد. هاشمی نصرت آباد و همکاران (۱۳۹۰) دریافتند سرمایه روانشناختی و مؤلفه های آن با بهزیستی روانشناختی و سرمایه اجتماعی از یک سو و بهزیستی روانشناختی با سرمایه اجتماعی رابطه مثبت و معنی داری وجود دارد. امیرخانی و عارف نژاد (۱۳۹۱) دریافتند سرمایه روانشناختی و رفتار شهروندی سازمانی بر سرمایه اجتماعی تأثیر مثبت و معناداری دارند. بهادری خسرو شاهی و همکاران (۱۳۹۱) در پژوهش خود به این نتیجه رسیدند که سرمایه روانشناختی و مؤلفه های آن با سرمایه اجتماعی رابطه مثبت و معنی داری دارد. ساراسینو (۲۰۱۰) و یاماوکا (۲۰۰۸) دریافتند که سرمایه اجتماعی و مؤلفه های آن با بهزیستی روانشناختی رابطه مثبت و معنی دار دارد. بر خلاف نتیجه تحقیق حاضر، پیرزادیان (۱۳۹۳) دریافت که رابطه ضعیفی میان سرمایه اجتماعی و توانمندسازی روانشناختی وجود دارد.

به طور کلی می توان گفت که سرمایه اجتماعی به عنوان یک عامل مهم می تواند به بهبود سرمایه روان شناختی دانشجویان کمک کند. سرمایه اجتماعی نیرومندترین عامل مقابله ای برای رویارویی موفقیت آمیز و آسان افراد در زمان درگیری با شرایط تنش زا شناخته شده و تحمل مشکلات را برای افراد تسهیل می

کند. همچنین سرمایه روان شناختی، شاخص توانمندی نظام اجتماعی است. این توانمندی به لحاظ عملی از طریق ارزیابی زندگی افراد جامعه مد نظر قرار می گیرد. بنابراین به نظر می رسد سیاست گذاران باید بر اساس ابزار و امکانات موجود، کیفیت زندگی افراد جامعه را ارتقا دهند، نوعی تعادل و یکپارچگی فعال در جامعه به وجود آورند و به تقویت مناسبات و همبستگی اجتماعی بپردازند. زیرا همه انسان ها در هنگام رفتاری به حمایت و مشارکت دوستان و اطرافیان خود نیاز دارند تا احساس امنیت کنند. لذا هر چه میزان سرمایه اجتماعی و حمایت دیگران بیشتر باشد، امیدواریشان نیز بیشتر است. در بعد خودکارآمدی، افرادی که به توانایی های خود اعتماد ندارند، در موقعیت های مخاطره، دچار یاس و ناامیدی شده، احتمال اینکه به نحو موثری عمل کنند کاهش می یابد. این امر به نوبه خود منجر به احساس ناکارآمدی بیشتر می گردد و همین امر باعث می شود که برقراری تعاملات اجتماعی فرد با دیگران کاهش یابد (شیروجی و دین، ۲۰۰۱). در بعد خوش بینی، می توان گفت انسان ها در آرامش و با آسودگی خاطر می توانند به جامعه و محیط پیرامون خوش بین باشند. وقتی افراد می توانند به دیگران اعتماد کنند و روابط اجتماعی و تعامل صحیح برقرار نمایند که از اطرافیان خود احساس ایمنی کنند. خوش بینی، زمانی در افراد شکل می گیرد که اطمینان داشته باشند روابط میان افراد به گونه ای تنظیم شده است که حقوق و خواسته های حیاتی آنان محقق می شود و کارها و امور جامعه مسیر درست و طبیعی خود را طی خواهد کرد. خوش بینی باعث می شود که فرد با گروه های اجتماعی و افراد مختلف در شبکه روابطش تماس و پیوند داشته باشد و به عبارتی از سرمایه اجتماعی بالایی برخوردار شود، اعتمادش به سایر اعضای جامعه و افرادی که با آنها در شبکه روابطش در تماس است بیشتر شود (مارموت، ۲۰۰۶). در زمینه تاب آوری می توان گفت که توانایی ایجاد و حفظ دوستی با دوام و داشتن سرمایه اجتماعی بالا از عوامل مهم در افزایش تاب آوری است. در واقع هر چه فرد بیشتر دارای ارتباطات اجتماعی باشد، از حمایت روانی و اجتماعی بیشتری برخوردار باشد، به همان نسبت از تاب آوری بالاتری برخوردار خواهد شد (هیلی، ۲۰۰۵).

در راستای نتایج تحقیق پیشنهاد می شود در تحقیقات آتی تأثیر بافت فرهنگی، محیطی، خانوادگی، استادان و دوستانی که فرد با آنها در ارتباط است، در سرمایه اجتماعی و سرمایه روان شناختی، مورد بررسی قرار گیرد. هم چنین با انجام مداخلات لازم برای آموزش مهارت های سرمایه اجتماعی و سرمایه روان شناختی مانند برگزاری کارگاه های آموزشی، تأثیر این مداخلات در بهبود سایر جنبه های زندگی بررسی شود. قابل ذکر است که جامعه و سازمان های آموزشی در کاربردی و عملی ساختن دانش و توانایی های شناختی افراد، نقش به سزایی ایفا می کنند و بهتر است در زمینه سرمایه اجتماعی و سرمایه روان شناختی،

نهادهای آموزشی را به سمت و سویی سوق داد تا در نحوه آموزش دهی به افراد، اصول و قواعد را کاربردی تر سازند تا دانشجویان بتوانند در زندگی و امور تحصیلی از آنها استفاده نمایند.

با توجه به رابطه مستقیم و مثبت سرمایه اجتماعی و سرمایه روان شناختی دانشجویان، به خانواده های دانشجویان پیشنهاد می شود که با فراهم آوردن جو حمایتی در خانواده (به خصوص برای دختران) و برنامه ریزی مناسب برای موفقیت تحصیلی و شغلی فرزندان شان، از دغدغه های فکری آنان بکاهند.

برای تقویت سرمایه اجتماعی باید روابط را افزایش داد. جنبه اعتماد یکی از اصلی ترین عناصر سرمایه اجتماعی است که به دلیل حساسیت بالا همیشه در معرض تخریب قرار دارد و عنصری است که روابط اجتماعی و سایر ابعاد سرمایه اجتماعی را تشکیل می دهد و زمینه ساز مشارکت است. به منظور افزایش اعتماد میان افراد در جامعه مورد مطالعه، می توان برنامه های گروهی جهت افزایش روحیه کار تیمی در میان دانشجویان اجرا کرد.

Reference

- Amirkhani, T. & Arefnezhad, M. (2012). **Analysis of the effect of organizational citizenship behavior and psychological capital on social capital**, Iran Management Sciences Journal, 7 (2): 89-112. (In Persian).
- Andishmand, V. (2009). **Identifying the components of social capital in universities to provide a model for its promotion**, Journal of Educational Leadership & Management, 2, 9-34. (In Persian).
- Avolio, B. J. & Luthans, F. (2006). **The high impact leader: Moments matter for accelerating authentic leadership development**. New York: McGraw-Hill.
- Bahadori Khosroshahi, J., Touraj Hashemi Nosrat abad, T. & Babapur Kheyroddin, J. (2012). The relationship between psychological capital with social capital in students of Tabriz University, **Research & Health Journal**, 2 (1): 145-153. (In Persian).
- Bandura A. (2005). **The evolution of social cognitive theory**. In K.G. Smith & M.A. Hitt (Eds.) Great Minds in Management. (p.1) Oxford: Oxford University Press.

- Ciarrochi J, Deane F. (2001). Emotional competence and willingness to seek help from professional and nonprofessional sources. **British Journal of Guidance and Counselling**, 29: 233-246.
- Cooper, C. D. (2005). Just joking around? Employee humor expression as an ingratiation behavior. **Academy of Management Review**, 30(4), 765-776.
- Feyzi, T. & Abedini, S. (2010). The relationship between emotional intelligence and social capital, **Journal of Economy & Business**, 1 (1): 43-58. (In Persian).
- Fry P. (1995). Perfectionism, humor, and optimism as moderators of health outcomes and determinants of coping styles of women. **Genet Soc Gen Psychol Monogr**, 12(1):211-245.
- Ghaneirad, MA. (2006). The role of interaction among students and teachers about progressing social capital. **J Sociology**. 7(1): 3-29. (In Persian).
- Healy T. (2005). **In each other's shadow: what has been the impact of human and social capital on life satisfaction on Ireland** [dissertation]. University College Dublin.
- Jamshidian, AR. & Frohar, M. (2013). **Psychological capital in organization**, Tehran: Publication of Aeej. (In Persian).
- Kabat-Zinn J. (2005). **Coming to our senses: healing ourselves and world through mindful**, New York: Hyperion.
- Liao RX, Liu YH. (2016). The impact of structural empowerment and psychological capital on competence among Chinese baccalaureate nursing. **Nurse Educ Today**, 36: 31-6.
- Ling-ping ZW, Kai F. (2013). Interaction among middle school students' academic self-efficacy: procrastination and Burnout. **J Xinhua University**, 2: 1-5.
- Luthans, F., Luthans, K. & Luthans BC. (2004). Positive psychological capital: going beyond human and social capital. **Bus Horizon**, 47 (1):45-50.
- Luthans, F., Youssef C. & Avolio B. (2007). **Psychological capital: developing the human competitive edge**, Oxford, England: Oxford University Press.

- Marmot, M. (2006). Health in an unequal world. **The Lancet**, 368 (9552): 2081-2094.
- Moshabbaki, A. (2006). Investigating the role of social capital in creating intellectual capital of two Iranian automobile companies, **Management Knowledge Journal**, 19, 75: 125-147. (In Persian).
- Musavi, M. (2008). **Sociological study of the factors affecting happiness at micro and macro levels**, MA Thesis, University of Shahid Beheshti. (In Persian).
- Musavi, MT. & Shiani, M. (2015). **Social capital and social health: concepts and approaches**, Tehran: Publication of Agah. (In Persian).
- Pirzadian, M. (2014). **The study of the relationship between social capital and psychological empowerment**, 3th National Conference Modern Management Sciences, Iran, Gorgan: Academic and Professional Association of Managers and Consumers in Golstan Province. (In Persian).
- Putnam, R. D. (2000). Bowling alone: The collapse and revival of American community". New York City: **Simon and Schuster**, 127-156.
- Rahimi, H., Madani, A. & Eftekhari, H. (2017). Analysis of the relationship between social intelligence with social capital and social adjustment in students at University of Kashan, **Journal of Social Psychology**, 2, 44, 59-72. (In Persian).
- Rahmani, E. (2015). A study on the effect of social capital on social happiness considering social Support and religion, **Communication Culture Journal**, 16 (23): 93-117. (In Persian).
- Robbins S. (2012). **Organizational behavior**, 2ndEdn. Australia: Prentice Hall.
- Romero EJ, Cruthirds KW. (2006). The use of humor in the workplace. **Academy of Management Perspectives**, 20 (2): 58-69.
- Ryan RM, Deci EL. (2001). On happiness and human potentials: A review of research on hedonic and eudemonic well-being. **Annu Rev Psychology**, 52:141–66.
- Sarracino, F. (2010). Social capital and subjective well-being trends: Comparing 11 western European countries. **The Journal of Socio-Economics**, 39(4), 482-517.

-
- Snyder CR. (2002). Hope theory: Rainbows in the mind. **Psychological Inquiry**, 13, 249-275.
- Soltani Kasmaei, M., Heydari, H. & Davoodi, H. (2017). **Prediction of social acceptance level based on psychological capital and determining the relationship between family process and content with social admission level in adolescents**, 4th International Conference on Recent Innovations in Psychology, Counseling and Behavioral Sciences, Tehran: University of Nikan. (In Persian).
- Tanhaei, H. & Hazrati, Z. (2009). Theoretical survey of social capital research in Iranian Society, **Behavioral Sciences Journal**, 1, 29-52. (In Persian).
- Tavakolli, A. & Afkhami, M. (2016). Development of social capital and psychological capital in light of Islamic life style, **Studies in Islam & Psychology**, 10 (19): 31-54. (In Persian).
- Yamaoka K. (2008). Social capital and health and well-being in East Asia: a population-based study. **Social Science and Medicine**, 66(4):885-899.